

tekintjük már a tanulás utolsó és egyben legmagasabb fokának, hiszen bebizonyosodott, hogy a posztgraduális továbbképzés nélkül a korábban megszerzett diploma értékét veszti. Éppen ezért érdemes elgondolkodni Peter *Drucker* szavain, amelyek az 1960-ban Montrealban tartott felnőttoktatási világkonferencián hangzottak el: „A felnőttoktatás éppoly természetes a művelt társadalomban, mint a gyermekek oktatása az írástudó társadalomban.” (A.S.M. Hely: 1982) E megállapítás feltehetően arra a meggyőződésre épült, hogy művelt társadalomról csak akkor beszélhetünk, ha a tanulás az egész életen át tart, és nem fejeződik be a gyermek- és ifjúkorral.

S ha úgy gondoljuk, hogy ezzel egyetértve meg kellene próbálni az andragógia elméletileg kidolgozott alapelveit gyakorlatunkban is érvényre juttatni, meg kellene kezdeni a felnőttoktatás elméleti és módszertani szakirodalmának – a pedagógiát megközelítő mértékű – kiadását, és meg kellene szervezni végre sok más országhoz hasonlóan nálunk is a felnőttoktatásban dolgozók speciális felsőfokú képzését. Úgy gondolom, enélkül lehetetlen a felnőttoktatás színvonalának az emelése.

IRODALOM

- (1.) *Bradford, Leland P.*: The teaching-learning transaction. Adult Education, Chicago, 8.vol.1958.
- (2.) *Entwistle, Harold*: Theory of adult education. In: Lifelong Education for Adults. An international handbook. Ed. by C.J. Titmus, Pergamon Press 1989.
- (3.) *Freire, Paulo*: Pedagogy of Oppressed. Harmondsworth, Middlesex. England. Penguin Books, 1973
- (4.) *Hely, A.S.M.*: New trends in adult education. Paris, UNESCO 1962.
- (5.) *Knowles, Malcolm S.*: The modern practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. Revised and updated. Cambridge, The Adult Education Company. New York, 1980.
- (6.) *Krajnc, Ana*: Andragogy. In: Lifelong Education for Adults. An international handbook. Ed. by C.J. Titmus, Pergamon Press 1989.
- (7.) *Rogers, Carl*: Freedom to Learn for the 80's. Charles E. Merrill Publishing Company. A Bell-Howell Company. Columbus, Toronto, London, Sidney, 1983.
- (8.) *Siebert, Horst*: Thesen und Materialien zur Didaktik und Methodik. In: Praxis und Forschung in der Erwachsenenbildung. Westdeutscher Verlag, Düsseldorf. 1977.
- (9.) *Smith, Robert M. - Haverkamp, Kay K.*: Towards the Theory of "How to learn". Adult Education. Vol.28. No.1. Washington, 1977.
- (10.) Teaching by Correspondence in the Open University. Handbook.
- (11.) *Milton Keynes*, Portsmouth 1973.

MARÓTI ANDOR

A felnőttoktatás és a közművelődés

A dolgozók iskoláinak nemcsak a tananyagot kell megtanítaniuk. Fontos az is, hogy tágítsák a hallgatók látókörét, bővítsék kulturális ismereteiket, a művelődés szeretetére neveljék őket. Iskolánk: a budapesti IX. kerületi Mester utca 23. alatti Dr. Antos István Dolgozók Közgazdasági Szakközépiskolája ugyancsak felismerte ezt az igazságot. Évtizedek óta sokirányú kulturális tevékenységet folytatunk.

Más esti iskolákhoz hasonlóan, nálunk is gyakoriak a múzeumlátogatások. Itt persze figyelembe kellett vennünk a fővárosi távolságokat. Az iskolánktól messze lévő Nemzeti Galériát és Szépművészeti Múzeumot ritkábban tudjuk felkeresni. Látogatásainkat szom-

bati napokra szervezzük, de ez családos dolgozó emberek számára nem mindig megfelelő. Gyakrabban látogatjuk viszont az iskolánkhöz közeli intézményeket. Ilyen a Mester utcai Ferencvárosi Pincetárlat vagy a Gát utcai József Attila Emlékmúzeum. Ezeket magyarórákon szoktuk felkeresni. Az Iparművészeti Múzeum is csak öt percnyire van tőlünk; ide már sok osztályt elvittünk az elmúlt húsz év folyamán, tanítási napokon egy órával az oktatás kezdete előtt. Sokan persze csak menet közben érkeznek, de azonnal tudnak csatlakozni a már itt lévőkhez. (Érdekes, hogy nem egy asszony-hallgatónk utólag elmondta: ez a múzeum sok ötletet adott neki lakásberendezési és díszítési kérdésekben...)

Nagyon bensőséges kapcsolatunk alakult ki *Dési Huber Istvánné* lakásmúzeumával. Ez az Ipar utca 11. alatt, iskolánktól egy percnyire van. 1967 és 1987 között minden esti és levelező osztályt elvittünk ide magyar vagy osztályfőnöki órán. A hallgatókat lenyűgözte a lakás, ahol nemcsak a falak, hanem a fiókok és a szekrények teteje is tele volt Dési Huber festményeivel és rajzaival. Sokan felismerték a művész által megfestett budapesti külvárosi utcákat. Észak-erdélyi tárgyú képei pedig az odaátról származó hallgatóinkban pendítettek meg érzelmi húrokat. Az özvegy élményszerű magyarázatokat adott egy-egy mű keletkezéséről. (Erről a lakásmúzeumról egyébként tanulmány jelent meg a *Budapesti Nevelőben*.)

Sajnos, Dési Huber Istvánné 1987-ben meghalt. A napisajtó egyik nekrológiát éppen iskolánk hallgatója: Baráthné Balogh Veronika írta. Azóta a lakás hatalmas gyűjteménye Szombathelyre került át, ezért hallgatóink az utóbbi években már nem gyönyörködhetek benne.

Évtizedek óta – más felnőtt iskolákhoz hasonlóan – mi is rendezünk közös színházlátogatásokat. Ez is kultúrált szórakozást biztosít hallgatóinknak. 1980 előtt osztálykeretek közt, azóta össziskolai szinten is rendezünk közös színházbemenetelt. Ez mindig is komoly élményt nyújtott hallgatóinknak. Figyelembe kellett azonban vennünk egy objektív nehézséget is. Az előre megállapított időpontok nem mindig feleltek meg minden tanulóinknak (különösen a családosoknak). Ezért az ilyen közös megmozdulásokon az osztályok tanulóinak csak fele-kétharmada tudott megjelenni.

Az elmúlt évtizedekben azonban kialakult a színházi programnak egy másik formája: a kiscsoportos látogatás. Általában a baráti kör tagjai vettek ezen részt; iskolánk révén szerezték a jegyet hozzá. Ez a kötetlenebb forma jól egészíti ki a közös színházlátogatásokat.

Az utóbbi években bontakoztak ki nálunk a *tanulmányi kirándulások*. Ezt először *Bokor László* volt igazgatónk kezdeményezte. 1988-ban egynapos Nógrád megyei kirándulásra ment néhány tanárunk és mintegy 40 hallgatónk. (Az autóbustt ingyen bocsátotta rendelkezésünkre az Ikarusz gyár, ahol kihelyezett osztályunk működött.)

Az utóbbi években jónéhány osztályt vittünk vonattal Szentendrére és más közeli helyekre. *Rábai Ildikó* jelenlegi igazgató, *Mohácsi Csaba* és más tanárok lelkesen szervezték ezeket az egynapos programokat, melyek nemcsak örömet szereztek hallgatóinknak, hanem ismereteiket is bővítették. Komoly segítséget nyújt ez a hazafias nevelésnek.

Ehhez kapcsolódik a *honismereti nevelés*. Több felnőttiskolában folyik komoly munka ennek érdekében. Nálunk – Veress Imréné kezdeményezésére – az a gyakorlat alakult ki, hogy honismereti tárgyú osztályfőnöki órákat tartunk. (Az idén januárban e sorok írója rendezett ilyen témájú bemutató tanítást, vetítéssel és képeskönyvekkel szemléltetve. Érdekesek voltak a hallgatók észrevételei. „Magyarországon is sok műemlék található, csak jobban kellene azokkal törődni” – hangzott egyikük kritikai megjegyzése.)

Kovács Lászlóné igazgatóhelyettes másfél év óta sokszorosított, 3–4 oldalas, színvonalas ismertetésekkel állított össze Budapestről, illetve néhány megyéről. Ezek igen hasznos segédanyagoknak bizonyultak.

A honismereti órákra azért is szükség van, mert hallgatóink sok esetben hiányosan ismerik Magyarországot. A már említett bemutató órán is kiderült, hogy a témát képező Sop-

ron, Kőszeg és Szombathely városokban az osztály tanulóinak egyharmada még nem járt.

Felnőttiskolánk hosszú ideje vesz részt a *tanulmányi versenyeken*. Ezekre a hallgatók legjobbjai jelentkeznek. A felkészülés a tananyagon túlmenően jelentős új ismeretekhez juttatja őket.

Történelemből a legszebb eredményünk az volt, hogy csapatunk 1989-ben a felnőtt középiskolák *fővárosi első helyét* érte el. (A téma az első világháború volt. Érdekes, hogy a mi csapatunk legyőzte a katonai középiskolásokat is!) Azóta is jól szerepelünk a történelem versenyeken. Matematikából is sikeres szokott lenni a részvételünk. Az idei fővárosi versenyen csapatunk a felnőtt középiskolák legjobbjai közé került. Más tantárgyakból is becsülettel szoktak helytállni a mi együtteseink.

A közművelődési munkának azonban vannak olyan részterületei is, amelyek *sajátosan a mi iskolánkra jellemzőek*. Érdemes ezeket kissé bővebben áttekinteni.

1981 óta iskolánkban rendszeresek a *kiállítások*. (Erre a célra a folyosón vitrinszekrényünk és több falitáblánk van.) Ezek a kiállítások a vizuális szemléltetés céljait szolgálják. Minden osztály hallgatóinak megmutatjuk ezeket, melyek megtekintése nem olyan sok időt vesz igénybe az órából.

Változatos a kiállítások tematikája. Van, amikor tájegységet mutatunk be (például Kárpátalját). Vannak külföldi tárgyú kiállításaink. Ilyet rendeztünk 1990 őszén az egyesült Németország tájairól. Kiállításokat rendezünk neves személyiségekről (például *Széchenyiről, Berzsenyiről, Bessenyeiről, Móriczról*).

Megemlékeztünk olyan költőkről is, akik a tananyagban nem szerepelnek (például *Kozma Andorról* vagy *Garay Jánosról*). Kétévenként ismételjük meg a „Pest-Buda 1848 táján” című kiállításunkat. Ezt mindig úgy időzítjük, hogy a március 15-i osztályünnepségekhez kapcsolódjon.

Egyes ilyen rendezvényeinkről a sajtóban is szó esett. 1984-ben például kiállítást rendeztünk *Mátrai Gyula* kétszeres Kossuth-díjas építészmérnökről. Erről a *Népművelésben* cikk jelent meg.

Sokat foglalkozunk felnőttiskolánk múltjával. 1984-ben önálló iskolánk húszéves évfordulóján erről kiállítást állítottunk össze. Ezt megnézte *Csoma Gyula*, az akkori OPI egyik igazgatója is, megállapítva, hogy „hasznos témájú kiállítást sehol az országban nem rendeztek”. 1989-ben pedig 25. évfordulónkat ünnepeltük. Ennek tiszteletére nagyszabású kiállítást rendeztem az épületben. (Anyagom volt bőven, hiszen – a fényképeken túlmenően – elég sok cikk is megjelent iskolánkról. Intézményünk múltjáról egyébként tanulmányt írtam a *Felnőttképzésbe*.)

Vannak aztán olyan kiállításaink, amelyek országos visszhangot is keltettek. Ezek egyikeivel, az „Erdély tragédiája 1916-ban” témájúval már foglalkoztunk az *Iskolakultúra* 1992. évi 11–12. számában. A másik kettőről azonban érdemes részletesen írni.

1981 óta ápoljuk a szakoktatás akkor elhunyt kiválóságának: *Merényi Oszkár* pedagógusnak és irodalomtörténésznek *emlékét*. A róla szóló kiállítást először iskolánk épületében rendeztem meg. Ezt kétévenként szoktuk megismételni. Ez a kiállítás azóta sok helyen megfordult az országban. Budapesten öt iskolában mutattuk be. Vidéken pedig hat városban (Kaposvár, Nyíregyháza, Győr, Szombathely, Celldömölk és Sopronban) rendeztük meg.

Az ifjúságnak példaképekre van szüksége. Dr. Merényi Oszkár a maga nevelői, tudományos és népművelői tevékenységével méltán lehet azzá. A róla szóló kiállítással a *Pedagógusok Lapja*, a *Magyartanítás*, a *Népművelés* és más lapok foglalkoztak. A *Pedagógiai Szemle* pedig 1985-ben tanulmányt közölt életéről.

Iskolai kulturális munkánk fontos része a *Szónyi Jenővel való kapcsolatunk*. A neves pedagógus-festőművész kiállítását először 1982 tavaszán rendeztük meg, a szomszédos Likóripari Vállalat kultúrtermében (mivel iskolánk épületében erre megfelelő helyiség

nincs). Azóta iskolai hagyománnyá vált az, hogy minden félévben sor kerül ilyen rendezvényre, mindig más-más témájú Szőnyi-művekkel. (A művésznak mintegy tízezernyi alkotása van!)

Hallgatóinknak nagyon tetszenek ezek a kiállítások. Különösen nagy élmény számukra, hogy a megnyitáskor (három-négy osztály jelenlétében) maga a művész szól hozzájuk és felel kérdéseikre. Szőnyi Jenőt több esetben osztályfőnöki órára is meghívtuk.

A Szőnyi-kiállításokat a már említett szomszédos üzem dolgozói is megnézték. Ezzel azonban nem elégedtünk meg. 1986-1990 között iskolánknak kihelyezett osztályai voltak a soroksári Építőipari Gépesítő Vállalatnál és az Ikarusz gyárban. Ide is kivittük Szőnyi Jenő kiállítási anyagait. Ezek megtekintése is segítette az üzem és felnőttiskola kapcsolát.

1992 januárjában ünnepeltük Szőnyi Jenő 90. születésnapját. Iskolánk épületében kiállítást rendeztünk a művész életéről és munkásságáról, (számos művének fotómásolatával). Ennek megnyitása után Szőnyi Jenő bement a levelező II/A osztályba. Egy osztályfőnöki órát terveztünk, de kettő lett belőle, annyira sok kérdést tettek fel a hallgatók.

Szívügyünknek tekintettük, hogy a művész 90. születésnapját széles körben tudatosítsuk. (Ritka eset, hogy egy tehetséges alkotó elérje a 90. életévét!) E sorok írója 3 fővárosi és 6 vidéki lapban tett közzé cikkeket Szőnyi Jenőről. Mások is írtak róla; elmondhatjuk, hogy országos visszhangja támadt ennek a szép évfordulónak.

Szőnyi Jenőt tantestületi tagnak tekintjük; 25 éves jubileumi ünnepségünkre is meghívtuk őt. Nagyon szeretnénk, ha album jelenne meg válogatott alkotásaiból. Sajnos, a jelenlegi könyvkiadási viszonyok ezt eléggé megnehezítik...

Végül, de nem utolsósorban meg kell emlékeznünk egy kezdeményezésről, amiben a mi iskolánk egyedüli az országban. Esti irodalmi szakkörünk 27 év óta létezik.

A szakkört az érdeklődő hallgatók kérésére hoztam létre 1966. március 14-én. Nem véletlen, hogy nemzeti ünnepünk előestéjén alakultunk meg, hiszen ezzel is a hazafias hagyományokhoz kapcsolódtunk.* Foglalkozásainkat mindig tanítás előtt tartjuk meg.

A kezdeti időszakban munkánk középpontjában a szavlatok és színjátszási gyakorlatok álltak. Több esetben léptünk fel az üzemekben önálló kulturális műsorral. (Ezért 1967-ben a Mirelit Hűtőház Vállalattól elismerő oklevelet, más helyekről köszönőleveleket kaptunk.)

A 70-es években változott szakkörünk profilja. A szavlati, színjátszási és prózai szövegmondó gyakorlatok továbbra is megmaradtak. Ettől kezdve azonban nem külső felvételeken vettünk részt, hanem iskolán belül. Az olyan ünnepélyes alkalmakra, mint a március 15-i osztályünnepségek vagy a ballagás, az irodalmi szakkörösök szoktak felkészülni. Ez mindmáig így van.

Ugyancsak a 70-es években tértünk át arra, hogy a hallgatók önálló irodalmi alkotásait felolvassuk és megbeszéljük. Igen érdekes, őszinte hangú viták szoktak kialakulni. A jobb alkotások aztán az iskola – minden évben meghirdetett – irodalmi pályázatán is részt vesznek és a szerzők könyvjutalomban részesülnek.

Hallgatóinkat biztatom arra is, hogy sikeresebb írásaikat próbálják nyomtatásban megjelentetni. Néhány szakköri tagunk versei, illetve novellái már megjelentek üzemi lapokban. Ki kell emelnünk Baráthné Balogh Veronikát, akinek írásait már a *Pedagógusok Lapja*, a *Közalkalmazott* és az *Új Ószidő* is közölte.

Néha rendezünk író-olvasó találkozókat. Ezeken nemcsak szakköröseink jelennek meg, hanem más érdeklődő hallgatók is. Krúdy Zsuzsa író nő többször is ellátogatott iskolánkban; mindegyik alkalommal élményszerű előadást tartott édesapjáról, Krúdy Gyuláról. Irodalmi szakkörünkről a sajtó többször is írt, (így a *Népművelés*, a *Pedagógusok Lapja* és 1971-ben a *Felnőttoktatás Módszerei* folyóirat). A fővárosban felfigyeltek erre. Más iskolákban is voltak ugyanis ilyen próbálkozások, de kudarccal jártak. (1966-ban pél-

dául a közelünkben lévő dolgozók általános iskolájában is indítottak irodalmi szakkört, de ez egy éven belül megszűnt.)

Irodalmi együttesünk léte más szakosokat is gondolkodóba ejtett. Egy lelkes matematikatanárunk gondolt arra, hogy saját tárgyából szakkört szervez. Mikor azonban beszélt az érdeklődőkkel, kiderült, hogy azok valójában korrepetálást szeretnének. Ez viszont nem szakköri feladat. Még egy komoly akadály merült fel. Irodalomból meg lehetett oldani az évfolyamfelettséget; foglalkozásaink egy első osztályost éppúgy érdekelhetnek, mint egy negyedikest. Matematikából más a helyzet. Ami egy elsős diák számára új, egy második számára már nem érdekes. Így a matematika szakkör végül is nem jött létre...

Az utóbbi hét-nyolc évben még egy újabb funkciója lett a szakkörnek. Ennek keretében történik az irodalmi és történelmi versenyekre való felkészítés. (A már említett, 1989-ben fővárosi első helyezett csapatunk mindegyik diákja szakköri tag volt.)

Az előbbieken áttekintettük felnőttiskolánk kulturális tevékenységét. Elég színes és sokoldalú ez; érződik, hogy a közművelődést szívügyünknek tekintjük. Ezt a tényt az iskolán kívül is elismerik.

Közismert tény, hogy a közművelődés helyzete nem mindenütt kedvező. Akadnak olyanok, akik nem szívesen csinálják ezt. Egy továbbképzés során mondta a szünetben egy tanárnő: „Nem megy nálunk a kulturális munka. Miért nem talál ki az igazgatónk valamit?” Vajon végiggondolta-e az illető: várható-e egy iskola vezetőjétől, hogy – ezernyi gondja közepette – még a közművelődéshez is ő adjon ötleteket? Persze olyanok is akadnak, akik szerint mindezt a minisztériumnak kellene megoldania. Miért kellene mindent „felülről” várunk? Ez az elmúlt évtizedek rossz beidegződése.

A fentebb említett kifogások valójában a tehetetlenséget leplezik. A közművelődés érdekében magában az iskolában kell kezdeményezni az adott lehetőségek határai között.

Mi szükséges az eredményes kulturális munkához?

Az első az, hogy legyen egy vagy két lelkes tanár, aki kézbeveszi a közművelődés ügyét. Nem az a fontos, hogy munkaterveket „gyártson”, hanem az, hogy reális gyakorlati kezdeményezéseket tegyen; nem szükséges, hogy ehhez „felülről” várja a biztatást.

A *másik* tényező az, hogy az igazgatóság hagyja dolgozni a kulturális téren kezdeményező tanárokat. Ne szóljon bele a részletkérdésekbe; az eredményeket viszont megelégedéssel vegye tudomásul. Szerencsére ilyen téren iskolánkban kedvezőek a tapasztalatok.

A *harmadik fontos* feltétel a tantestület hozzáállása. A kollégák már azzal is segíteni tudják a közművelődési kezdeményezéseket, ha nem tesznek gáncsoskodó megjegyzéseket. Szerencsére iskolánkban az elmúlt évtizedek folyamán (néhány „furkálódó” egyén kivételével) a tantestület jóindulattal fogadta a kulturális téren kezdeményező kollégákat.

A *negyedik fontos* tényező az, hogy legyenek olyan hallgatók, akikben élénk a kulturális érdeklődés. Ilyenek persze nem sokan vannak, a tanulói összlétszámhoz viszonyítva. Ha azonban egy felnőttiskolában akad 20 ilyen ember, ők már mozgósítani tudnak másokat is. A közművelődési erőfeszítés akkor is megéri, ha a hallgatóságnak csak kisebbségét tudjuk bevonni az ilyen tevékenységbe. Az említett négy tényező iskolánkban szerencsésen összejött. Tevékenységünkben mindig figyelembe vettük a reális lehetőségeket. Ezek persze minden iskola esetében mások. Éppen ezért a mi közművelődési munkánkat nem lehet másutt mechanikusan lemásolni. Nem utánzásra szeretnénk felhívni másokat. Azt kívánjuk, hogy a mi tevékenységünk gondolatokat ébresszen másokban.

A IX. kerületi tanács 1966 nyarán meghatározatlan időre engedélyezte irodalmi szakkörünket, azóta „hivatalosan” is működünk.